

Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба IV”
Београд 22-26. април 2006,
уредник М. С. Димитријевић
Публ. Астр. друш. “Руђер Бошковић” бр. 7, 2007, 345-355

ЗАСЛУЖНА ПОРОДИЦА ДАНИЋ - ПОРЕКЛО, РОДОСЛОВ, ЛИК ДР ЈОВАНА ДАНИЋА -

БРАНА ДИМИТРИЈЕВИЋ

Београд, Србија
е- mail: dimmid@eunet.yu

Резиме. Проф. др Радован Рада Данић, председник (1954-1966) Астрономског друштва "Руђер Бошковић" изданак је угледне грађанске породице. Њеним пореклом и родословом бави се овај рад. Посебно је осветљен лик Радовановог оца др Јована Данића, лекара, неуропсихијатра, јавног радника, једног од најчеститијих људи свога доба, коме је Радован био веома сличан по карактеру, гледиштима, смислу за хумор, па и судбини.

ПОРЕКЛО, РОДОСЛОВ, ЛИК ДР ЈОВАНА ДАНИЋА

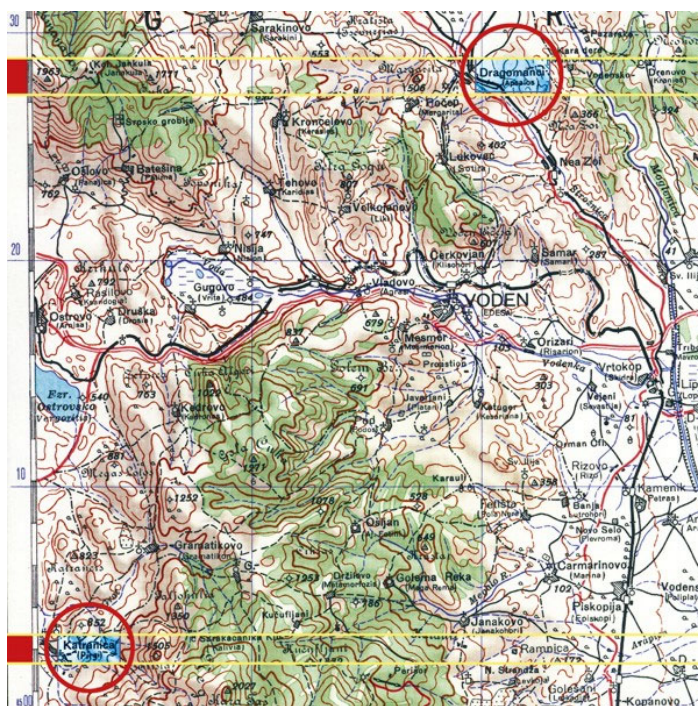
Данићи (тада Дани) су можда једна од последњих цинцарских породица које су се средином 18. века иселиле из Катранице (данас Пирги), сеоца југоисточно од Островског језера у Северној Грчкој.¹ Риста Данић, звани Илча, почетком 19. века беше, потом, угледни београдски трговац и председник Београдске општине. Оженио се Наумком рођеном Протић,

---

¹ Поповић Ј. Д.: 1998, *О Цинцарима*, Прометеј, Београд, стр. 47. "У Катраници није било Цинцара, а ни данас их нема." (1930) Пише Поповић позивајући се на др Владана Ђорђевића. Ипак, наводећи да је око 1750. године Катраница спадала под мегленску (вероватније могленску?) епископију, "у Бугарској" (?), Поповић помиње да су 1759. године у том крају били немири, те да су том приликом неке "кирајџије" дошле у Земун.

Жујовић Ј.Ђ.: 1997, *Успомене из детињства*, Јеврем и Гордана Жујовић, Београд, стр. 198-201. Како су Жујовићи били у роду с Данићима, Ђорђе Жујовић је изричит у погледу њиховог порекла; да су дошли из Катранице. Код Цинцара, који су православни, био је развијен култ Св. Димитрија, те је име Димитрије код њих често. Што се види и из родослова који је саставио Ђорђе Жујовић. Обично би припало прворођеном мушком детету. Цинцари нису славили крсну славу, већ имендан. Посрбљујући се, најчешће би за свеца узимали имендан домаћина. Данићи су славили Св. Димитрија. Па се и те чињенице, уз опрезност коју саветује Поповић, могу сматрати посредним доказима.

ћерком пожаревачког кнеза Момира Протића из Лучице, кога помиње и Прота Матија Ненадовић.² Из тог брака потичу синови Димитрије и Данило, и кћери Софија и Јелена. Софија беше удата за "српског Бизмарка" Илију Гарашанина, Јелена за Младена Жујовића. Дејвид Мекензи описује Софију као одану и привржену. "Забављала је Илијине пријатеље и чиновнике, али се никад није мешала у политику".³

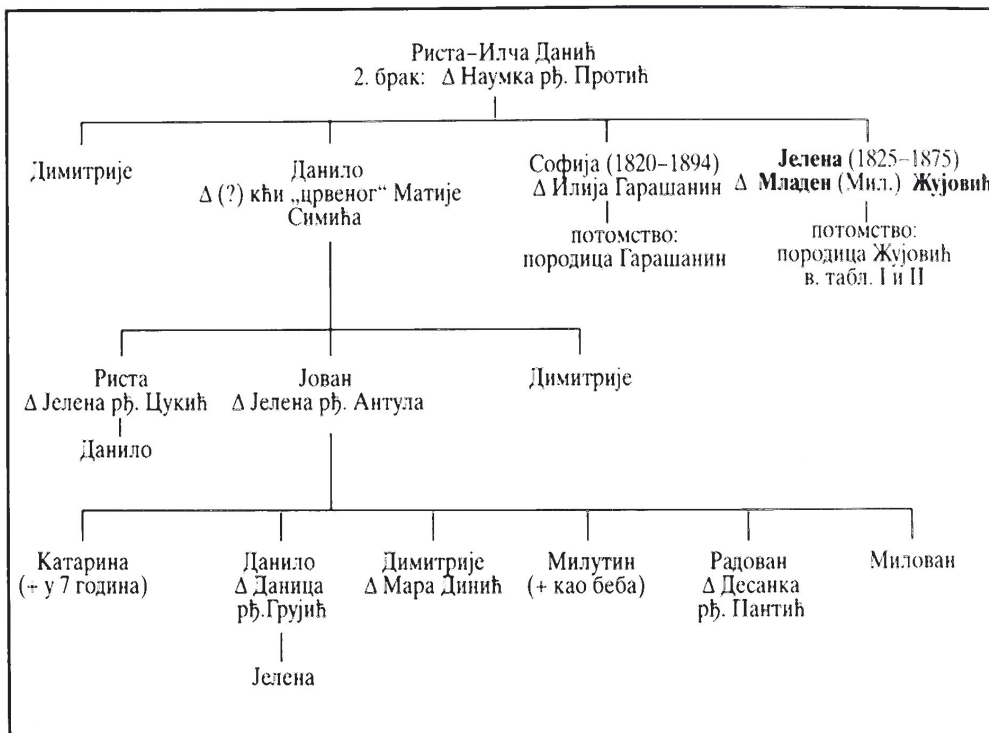
Слика 1. Географска карта Северне Грчке. Заокружена су села Катраница, у доњем левом углу, и Драгоманица у горњем десном.

² Жујовић: Исто. Стр. 200. "Кад Миленко Стојковић стаде против Турака Србе покретати, њему се придружи Момир из Лучице који подигну Пожаревачку нахију и Пожаревац опколе." "А кад Карађорђе с Врачара са војском и топом дође и Пожаревац опсадом стесни, где му се Турци после краког боја предаду.... тада Карађорђе у Пожаревцу постави старешином Момира из Лучице."

³ Мекензи Д.: 1987, *Илија Гарашанин*. Просвета. Београд, стр. 24.

И Жујовићи су били угледна породица. Јован (Младена) Жујовић (1856-1936) биће један од најистакнутијих српских научника, отац српске геологије и политичар; професор Београдског универзитета, министар иностраних дела, министар просвете и црквених дела, редовни члан Српског ученог друштва, први члан Српске краљевске академије (данас САНУ), Југославенске академије знаности, Мађарске академије наука... (Жујовић Ђ.: Исто, стр. 182-185) Српска историја науке пре ратова (1912-1918) разликује Панчићево и Жујовићево доба. (Јовић В.: 2004, "Јован Жујовић, златно доба српске геологије". *Даница* 2005, Београд, Вукова задужбина; стр. 190-198.)

Родословна таблица породице Данић

Слика 2. Родослов породице Данић, из књиге др Ђорђа Жујовића *Моје успомене из детињства*.

Данило Данић, отац Јована Данића, био је државни саветник, што сведочи о његовом имовном стању и угледу. По Уставу од 1838. године органи врховне власти у Србији (још увек у саставу Отоманског царства) били су: 1. кнез са својим министрима, и 2. Савет, који се састојао од 17 чланова, колико је било округа. За разлику од Карађорђевог Правитељствујушчег Совјета није био организован по представничком систему; његове чланове постављао је кнез. Једном постављени постајали би, међутим, непокретни, од кнеза независни. Могли су бити смењени само по судској пресуди и по пристанку Порте. Члан Савета морао је бити Србин, не млађи од 35 година, који располаже непокретним имањем, а *савршено је познат међу својим суграђанима својом способношћу и својим квалитетима часног човека, да је учинио какве услуге отаџбини и заслужио опште признање.*⁴

Мајка Јована Данића, Катарина, такође је била кћи државног саветника Матије Симића, званог "црвени" Матија; те је Јован Данић рођен као оцаковић и коленовић, у најотменијем делу Београда, око Варош капије,

⁴ Janković D.: 1960, *Istorija države i prava Srbije XIX veka*, Naučna knjiga, Beograd, 1960. ; str. 68-70.

1854. године. Медицину је студирао у Цириху, докторирао у Вирцбургу; у Паризу специјализовао неурологију и психијатрију. Први је неуропсихијатар у Србији, а своју лекарску каријеру окончаће као дугогодишњи управник београдске Душевне болнице. Важио је као паметан, честит, учињен човек, пун лепа хумора.⁵ Оженио се Јеленом, рођеном Антула, са којом је изродио шесторо деце.

Антуле су, такође, цинцарска породица. Потичу из Клисуре, села крај Битоља. А презиме су добили по некој баба Цвети (грчки Антула) енергичној матрони која је у врло тешким приликама кућу одржала. Цинцарско своје порекло Данићи нису истицали.⁶ Улога Цинцара као утемељивача нове чаршије у обновљеној Србији,⁷ већ је била прошлост,⁸ а стварало се у оквирима једне културе у успону.

⁵ Лазаревић И. Л.: 193?, *Мали поменик*. Планета, Београд, стр. 82-84.

Унук прослављеног војводе из Првог српског устанка Луке Лазаревића, писао је само о оним заслужницима које је лично познавао. "Син једног саветника државног блиски сродник неколицине људи на високим положајима, (др Јован) Данић је могао себи изабрати много лакши позив; могао је брзо доћи до зазидна места у државној служби. Но, он то није хтео. Није га вукла жеља ни за положајима, ни за одликовањима. Не утабаним путем који су многи пред њим прошли, већ неразгаженом стазом удара овај младић, пун топле љубави према своме народу и са искреним жељама да чини добро."

О најмлађем Димитрију, професору математике у Војној академији, Лазаревић каже: "...био је сушта доброта. Нити је коме завидео, нити кога оговарао. У сукоб ни с ким није дошао. Само је о добру мислио. Кома год могао, помогао је..."

(Лазаревић: Исто, стр. 81.)

⁶ Један од посредних доказа је и тај што их нема у Поповићевој књизи.

⁷ Исто заступа и књижник Борислав Пекић у свом роману *Златно руно*.

⁸ Према Поповићевој књизи, до сад најсвестранијој и најпоузданијој научној студији о Цинцарима, која није прошла без жестоких, исполитизованих, расправа, у Отоманској царевини Грци су у односу на друге покорене народе, имали олакшица у трговини, занатима, механцилуку. Стога су се Цинцари радо представљали као Грци, служећи се грчким језиком више него ли својим. Обдарени, марљиви и штедљиви, уочени су и у Аустрији. Тамошња власт, упркос повремено противуречних поступака, видела је у њима поуздане ослободитеље за развој трговине и занатства по градовима. Али је повремено долазило и до напетости између староседелаца и досељених цинцарских породица. Цинцарске заједнице сарађивале су, али се и сукобљавале, са Србима у Војводини, Угарској, па и даље, на верској и грађанској основи.

Вештији као трговци, гостионичари, занатлије, повезанији и смелији беху у обновљеној Србији завладали варошима. Београд, Шабац, а нарочито Смедерево, за њих су биле "идеалне" пограничне вароши за трговину и шверц. У поређењу са тек досељеним градским Србима представљали су углађенији део слоја; отворенији према Европским утицајима. У првој половини 19. века, на њихов начин се носило, живело, владало. И који нису били Грци, облачили су се као Грци, а понашаће Грка (то јест Цинцара), узимано је за пример. Унука Карађорђа, који их је толико мрзео, истиче Поповић, добила је име – Клеопатра. Грчке школе беху на гласу, а грчки језик језик чаршије. И у Аустрији и у обновљеној Србији, Цинцари су, међутим,

Слика 3. Др Јован Данић у уредништву *Пијемонта*. Фотографија је из трезвењачког часописа *Савезник*.

Културном успону Србије, у последњој четврти 19. века, треба додати, у то исто доба, и успон медицине после Пастерових открића. Питање друштвене улоге лекара постављено је на нов начин. На прелому векова (19. и 20.) лекари су сматрани припадницима *најкултурније професије*; и беху позвани да расправљају о свим питањима, и изричу свој суд, упркос чињеници да их је у Србији било мало, и да се државна власт на њих се није много обзирала. Отуда је др Јован Данић пример и неуморног јавног радника.

Три деценије непрекидно био је уредник *Српског Архива*, часописа за целокупно лекарство. Доследно је испуњавао четврту тачку устава Српског лекарског друштва, основаног 1872. године, о очувању српског језика. Беше то нека врста националног задатка сваког народа у Европи изазов за сваки

стицали лош глас и због избегавања војне службе. Насупрот томе, лако су продирали у дипломатију и администрацију. Немајући своју државу, пише Поповић, били су без сопствене националне идеје. И могли су врло лако примити народност било које етничке балканске групе, особито исте, православне, вере. У њеним оквирима потом би постајали ствараоци, па и жестоки националисти.

Те после ових Поповићевих образложења, ваља узети у обзир културни успон Србије у последњој четвртини 19. века, заснован на националној идеји. Цинцари су листом пристајали уз добитнике и као ствараоци; што је убрзало њихово ненасилно претпање у Србе.

језик: стварати себи прилагођен, разумљив систем појмова једне науке у даноноћном успону. И, одиста, никада се у стручној медицинској литератури, у Србији, неће писати јасније и природније, као тада.

Ко барем мало познаје посао уредника, разумеће сав тај Данићев подухват. Владати и целокупном медицином и језиком. Бити колегијалан, тактичан, учињен, благонаклон, без трага личног интереса. Све му је то, као представнику старе српске патријархалне честитости, за руком полазило. А најбоље га "одаје" његов, иначе ретко помињан, "некролог" Змају⁹:

"1-ог јуна је снашла голема жалост цело Српство јер се тога појутрја мирно угасио живот великог песника Змаја Јована Јовановића. А међутим његово име било је тако познато у нашем народу, да нема ни ђачета у најзабаченијој сеоској школи, који не би знао Чика Јову, како су га деца звала. На гробу његовом ваљало би исписати оне речи које је др Сондерегер себи наменио: *Овде лежи један срећан човек*. И заиста у добу опште несугласности, завада, мржње, зависти и поцепаности ни један Србин није био тако омиљен и тако прослављен као пок. Змај-Јова. Зато кажемо да је био срећан, што је Змај доживео своју славу и целокупно признање и љубав свог народа."

Ове речи одударају од свега што се, и данас, помиње и у књижевним и у лекарским¹⁰ круговима поводом Змаја, што знају и основци; али су зато веома сличне Солоновим упућеним богатом Крезу.¹¹ Срећан је онај, то каже Данић, који предано ради за свој род. Још срећнији је онај којему је та љубав, од целог рода, узвраћена. Што си образованији одговорнији си. И, нема препрека, па ма колико безизгледан био сав твој труд.

Данићеви напори да се изградњом нове зграде Душевне болнице, створе услови и модернији и човечнији, неће, на пример, уродити плодом. Биће законодавац, мада у сенци, обилато помогавши др Владану Ђорђевићу, у састављању санитарских закона.

Но, преко свега тога, беше речит и утицајан јавни радник, као дугогодишњи уредник здравствено просветитељског листа *Народно здравље*, и календара *Здрављак*,¹² а још и више као отац покрета трезвености. И мада

⁹ *Српски Архив*, **10.**, 1904. стр. 239.

Ђорђевић С.: 1954, "Др Јован Јовановић-Змај – члан Српског лекарског друштва", *Српски Архив*, **11**, стр. 1361- 1366.

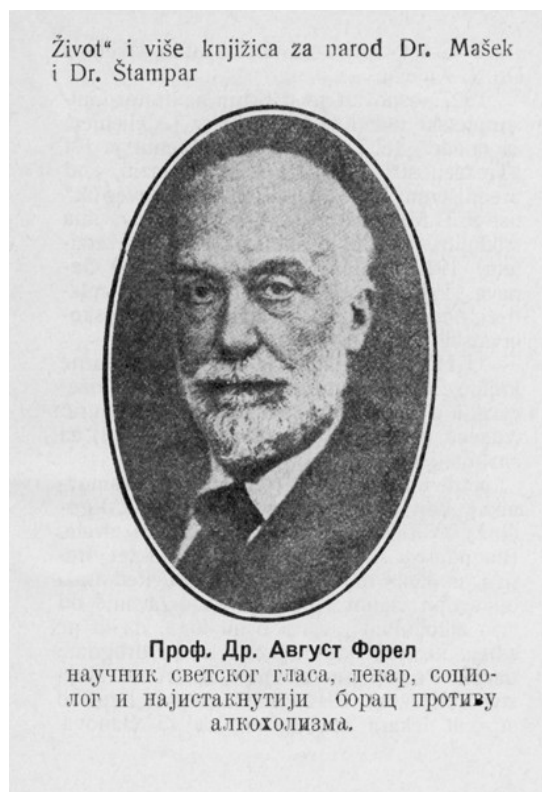
¹⁰ Миленковић М.М.: 1954, "Змајева лична животна трагедија". *Српски Архив*. **11**, стр. 1341-1360.

¹¹ *Херодотова историја*, Матица српска, Нови Сад, 1959.; стр. 16-18.

¹² Лазаревић И. Л.: Исто. стр. 83. "*Народно здравље*... био је лист за широке слојеве нашег народа. Чистим језиком, најлакшим стилем писане поуке... наилазиле су на повољан терен и доносиле богат плод. *Народно здравље* била је народна књига. У многим селима долазили су и неписмени сељаци и сељанке свештенику, или учитељу да им каже шта пише у оној докторској књизи о бољетици која се неврзла на неког члана задруге." И "Календар *Здрављак* који је издавао др Данић са још једним колегом, куповао се и читао врло радо. Јасно написану, добру књигу хоће наш свет да купи, хоће да је чита, или да слуша када је други чита."

је баш за ову потоњу делатност одликован орденом Светог Саве, о њој се данас све мање зна.

Друштво трезвености основано је у Београду 1901. године; но убрзо је добило подршку Реда Добрих Храмовника, на чијем је челу, у Европи, тада стајао истакнути швајцарски научник др Август Форел.

Слика 4. Проф. др Август Форел. Из трезвењачког часописа *Савезник*.

Ред је половином 19. века настао у Сједињеним Америчким Државама. Његови припадници заступали су начело апстиненције (потпуног одрицања од алкохола: ни узимати, ни справљати, ни другоме давати), а од државе су захтевали потпуну забрану алкохола - прохибицију. Беху организовани по угледу на Темпларе, монашко-витешки ред који је, с Папским благословом, основан током Крсташких ратова. Неколико векова касније Темплари су укинути, а његови припадници, уз помоћ Свете Инквизиције, сурово истребљени; па сатанизовани у општој историји, историји Римокатоличке Цркве, ликовним уметностима, књижевности. Отуда оно "Добри".

Др Август Форел беше, пак, лекар, психијатар, етнолог (етнологија = наука о инсектима), анатом (један део међумозга носи његово име), друштвени реформатор, борац за мир. Последњи енциклопедиста, у оном изворном Дидро-Даламберовском значењу, за којим је остало 1.200 наслова, књига, научних публикација, новинских чланака. Још за живота, називан је

"најјачим и најчистијим гласом савести света", "бранитељем" и "слугом хуманости", "моралним генијем". Био је, међутим, до своје 38. године винопија, потом апстинент и борац против алкохола. Године 1889 основао је у Цириху Институт за лечење алкохоличара.

Долазио је у Београд, по свој прилици око 1908. године, када је др Јован Данић постављен за старешину Српске Гут-темплерске Ложе. У трезвењачком гласилу *Савезник*, Форел је представљен и као један од најистакнутијих експерата за хипнозу.¹³ Добри Храмовници материјално су помагали Трезвењаке у Србији. Штампане су публикације, што преведене, што оригиналне: књиге (између осталих и др Јована Данића *Алкохолизам и лудило*) часописи, брошуре; превођени су или састављани позоришни комади (*Кобна чаша*, *Мртваци а тијете*).

Слика 5. Др Милош Ђ. Поповић. Фотографија начињена у Водену 1917. када су обновљени *Мали четници* (српски скаути). Архив САНУ; док. бр. 14.559/II -1.

А један од посредних резултата биће запажен наступ др Милоша Ђ. Поповића, блиског Данићевог сарадника, на 14. међународном Конгресу против алкохолизма септембра 1913. године у Милану.¹⁴ Његово предавање *Алкохол у балканском рату*, исте године објављено је на француском и немачком језику, крајем септембра читано је у Сент-Галену, у Швајцарској, потом у Бечу, крајем новембра у Будимпешти у великој Лојдовој дворани, на

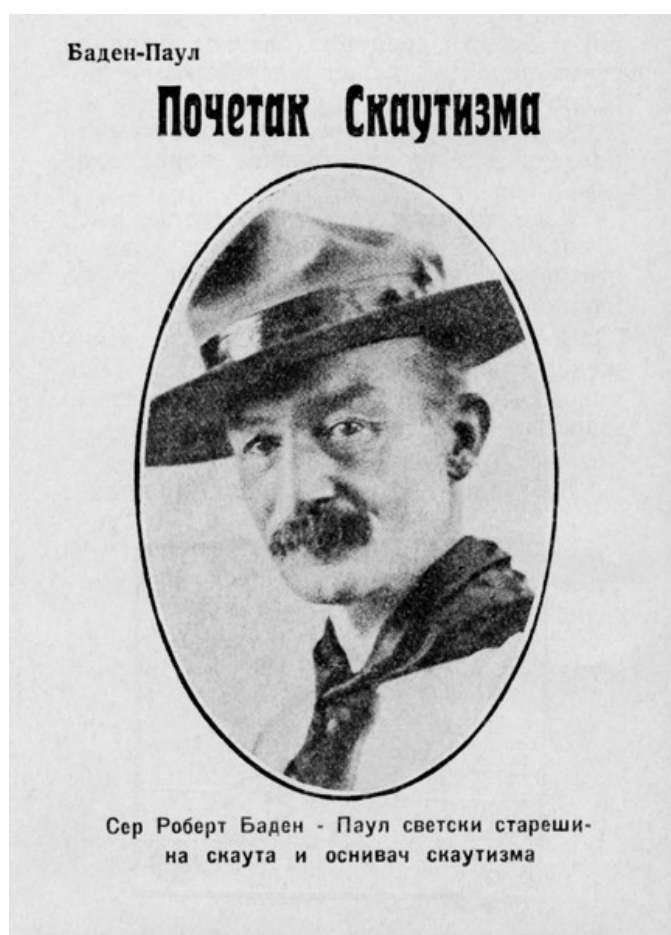
¹³ Димитријевић Б.: 2005, "Честити великан Јован Данић", *Задужбина*, Београд, год. 17. бр. 72.; стр. 9.

¹⁴ Димитријевић Б.: 2004, "Неисцрпиви др Милош Ђ, Поповић". *Књижевни лист*, Београд, 3, бр. 25, 12.

позив Велике Мађарске Ложе Гут-темплерског реда. Већ у Милану су британски генерал сер Џон Евалт и проф. др Август Форел, предложили да се оно преведе на све европске језике и бесплатно подели припадницима свих војски. "Рат је једно од највећих зала, али рат удружен с алкохолом је зло коме нема равна."

Трезвењачки покрет брзо се ширио међу средњошколском и студентском омладином, 1912 бројао 80 кола са 8.000 чланова. А Први конгрес трезвене омладине одржан у Крагујевцу 22,23,24 априла 1912, по јулијанском календару, који је имао свесрпски и јужнословенски карактер, прерастао је у национално славље. А већ пре тога Трезвењачки покрет изазвао је настанак скаутизма у Србији.¹⁵

Слика 6. Беден Пауел, оснивач скаута, фотографија из трезвењачког часописа *Савезник*.

¹⁵ Димитријевић Б.: 2006, "Школа здравља". *Задужбина*, Београд, год. 18. бр. 74. стр. 10.

Па ипак...

Последње године живота др Јована Данића биће помрачене његовом борбом за опстанак, па и сопствену част. У пролеће 1915. од пегавца умире његов најстарији син Димитрије, професор историје. У јесен исте године приликом повлачења војске и народа, допешачивши до Пећи, растаће се од преостала три, сматрајући себе за даљу Голготу престарелим. Заробљен је, а по повратку у Београд беше обавезан да се Комесаријату јавља сваких петнаест дана. Сколетан материјалним недаћама, и осећањем дужности, у фебруару 1916, прихвата се управе над Општом државном болницом у Видинској (данас Џорџа Вашингтона; доцније је у тој истој згради била Очна клиника, а данас је Српско лекарско друштво). Но, убрзо је ухапшен под оптужбом да у болници скрива четнике.

Наиме, по одступању српских трупа у Главној војној болници, у Београду, остало је мноштво рањених. О њима је остао да се стара неуморни Американац др Рајан. По уласку непријатеља рањеници војници преведени су у ропство, а рањеници цивили препуштени др Рајану; али, он је већ после месец и по дана протеран. Тад др Стојимировићу би наређено да рањенике цивиле пребаци у болницу у Видинској. Стојимировић не хтеде то учинити без присуства аустроугарских лекара и без потврде, која му је том приликом и дата, да је реч о прихватању рањеника невојника. Знао је, међутим, да су међу овима и двојица младих Београђана, који су учествовали у одбрани града. Једноме од њих беше ампутирана нога. И мада уписани као невојници, убрзо су потказани од стране једне болничарке. Др Јован Данић о свему томе није знао. Но, она потврда показаше се спасоносном. Биће ослобођен пред Војним судом, али је током истражног поступка лежао неколико месеци на голом бетону. Потом је интерниран у Нежидер, претечу нацистичких логора смрти, по архитектури и устројству, да би после још неколико месеци патње и понижења био отпуштен кући. Ни то не беше крај.

По завршетку рата, у ново створеној Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, од њега је затражено је да положи рачун за 36.000 динара државног новца, који не беше ни примио. У јесен 1915. из Алексинца је по благајнику послао потписану признаницу у Зајечар, да овај из дивизијске касе подигне речену суму. Наста повлачење. Благајник даде признаницу, али не стиже да прими новац. Те после рата буду подигнуте оптужнице. Благајник је ухапшен, а за Данића је наложено да му се до окончања истраге сваког месеца одузима половина пензије, и стави забрана на имање. И тек уочи његове смрти, октобра 1924. године, окончан је преглед књига дивизијске благајне, када је утврђено да речена сума доиста није подигнута. Но, др Јован Данић не дочека ослобађајуће пресуде и наредбе. Упркос томе, биће аklamацијом изабран за првог председника Лекарске коморе Београда, Војводине и Срема, јер у његову честитост, нико није умео да посумња.

Умро је у кући у којој беше рођен, с пером у руци и за писаћим столом, и на својој дужности уредничкој, на мах преминувши, како по веровању старих Срба умиру само праведници.

ЗАСЛУЖНА ПОРОДИЦА ДАНИЋ - ПОРЕКЛО, РОДОСЛОВ, ЛИК ДР ЈОВАНА ДАНИЋА -

С њим је, чинило се, одлазила читава једна епоха попут велике светле бразде.¹⁶

ЗАКЉУЧАК

"Готово сви виђени људи наши: и научници, и књижевници, и политичари, и државници – готово сви су синови сиромашних и простих људи." Написао је поводом др Јована Данића, Лука И. Лазаревић.¹⁷ "Деца богатих трговаца, синови великих чиновника одавали су се, махом, распусном животу; провели су младост у нераду; остали људи без вредности. Наравно, има изузетака... да честите и уважене родитеље замењују ваљани синови."

Што је закључак овог рада.

THE MERITORIOUS FAMILY DANIĆ – THE ORIGIN, GENEALOGY, CHARACTER OF DR. JOVAN DANIĆ –

Prof. Dr. Radovan Rada Danić, the president (1954-1966) of the Astronomical Society "Rudjer Bošković" comes from a respectable middle class family. This work is about the origin and genealogy of this family. Special attention is given to the character of Radovan's father, Dr. Jovan Danić, a doctor, neuropsychiatrist, public worker, one of the most respectable people of his epoch, whom Radovan resembled to a great extent by character, views, sense of humour and even fate.

---

¹⁶ *Српски Архив*, **12**, 1924, стр. 496.

¹⁷ Лазаревић и. Л.: Исто; стр. 82.